

MİLLİ SEFERBERLİK HALLERİNDE DEDİKODUNUN İŞLEVSEL GÜCÜNDEN YARARLANAN EDEBİYAT: KURTULUŞ SAVAŞI DÖNEMİ ÖYKÜLERİ¹

Merve Esra POLAT²

Öz

Kökene ayırt edici seslerin kullanımıyla anlam aktarımının ve toplumsal ilişkilerin kurulmaya başladığı döneme dayanan dedikoduyla hayatın her alanında karşılaşmak mümkündür. Biz ile öteki ayrımını belirginleştiren dedikodu edebi eserlerin propaganda amaçlı kullanımında siyasi bir araç olarak da yer alır. Dedikodunun söz konusu işlevi psikolojik kitlelerin birliğini sağlayarak ve sürdürerek seferberlik hallerinin başarıya ulaşması, ulus-devletin hayal edilmesi gibi durumları mümkün kılar. Edebi eserlerin yardımıyla etki alanı genişleyen ve etki derecesi artan eylem tarihsel koşullar bağlamında çeşitli yargılar üretmek grup bilincinin oluşmasını sağlar. Milli Mücadele döneminde kaleme alınan edebi eserlerde de aynı yaklaşım söz konusudur. Kurtuluş Savaşı devam ederken öyküler kaleme alan yazarlar milletin tarihine milliyetçi bir biçimde yaklaşıp toplumu milli iradeye ikna etmek isteyerek vatanın bütünlüğünü tehdit eden düşmanları görünür kılmaya yönelik bir entelektüel hareket içindedir. Dönemin edebi metinlerinde “işgal ve isyan”lar sebebiyle imparatorluk bakış açısı etkisini yitirir; tam anlamıyla ulus devlet temelli bakış açısı hâkimdir. Bir tezin savunuculuğunu üstlenen metinlerde, yaşananların Türk ve dünya kamuoyuna duyurulması için kavram çiftleri oluşturularak birçok şey ikili karşıtlıklara indirgenir, kesin ayrımlarla olay ve karakterler kurgulanır, metinlerin inandırıcılığının artması için gerçek olay, kişi ve kurumlara göndermeler yapılır, anlatılanların gerçek hayatta yaşandığına dair notlar eklenir. Böylece Kurtuluş Savaşı döneminin atmosferi edebi eserler aracılığıyla gözler önüne serilir.

Anahtar Kelimeler: Dedikodu, Milliyetçilik, Öteki, Kurtuluş Savaşı, Öykü.

THE LITERATURE THAT TAKE ADVANTAGE OF FUNCTIONAL POWER OF GOSSIP: TURKISH WAR OF INDEPENDENCE PERIOD'S SHORT STORIES

Abstract

Gossip is a form of communication whose origin is uncertain which based on the meaning transmission and beginning social relations through the use of distinctive sounds. It is an effective weapon of othering as clears the distinction of “we” and “other”, and makes possible to image of the nation-state and be success in mobilization. It which is also defined as the power to control people has an active role in the process of nation formation by providing and maintaining the unity of the psychological masses. The action whose degree of impact is increased and domain is widen with the help of literary works, improves group consciousness through blessing the relations between similar identities as negating others. The literary works had been penned during “Milli Mücadele” which is the time of Turkish nationalism is seen as the only way of independence, there is the same approach. The authors, who want to persuade society about the national will and approach to the history as a nationalist, are in an intellectual movement that show the enemy that threatens the integrity of the motherland. The empire perspective loses their effectiveness in literary texts of the period; the nation-state-based perspective dominates literally. Texts whose language and structure are in the nature of gossip, undertake advocacy a thesis, create binary opposition to justify their cases, events and characters are constructed with clear distinction. The references are made to actual events, individuals and institutions and notes are added to increase the credibility of texts. Thus, the atmosphere of Turkish War of Independence is unfolded through literary works.

Keywords: Gossip, Nationalism, Other, Turkish War of Independence, Short Story.

¹ Bu makale yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi mervesrapolat@gmail.com

GİRİŞ

Türk milletinin tarihinde olağanüstü süreçlerden birine ait olan edebi eserlerin incelendiği bu çalışmada “Milli Mücadele” dönemi atmosferinin edebiyattaki yansımaları değerlendirilecektir. Çalışma “alanı olarak” öykülerle, “konu olarak” ise millet inşa sürecinde kurgulanan öteki anlatısında dedikodunun işleviyle sınırlandırılacaktır. Türk öykücülüğünün 1919-1923 yılları arası olmak üzere Türk milletinin milli mücadelesi³ kabul edilen Kurtuluş Savaşı’nın gerçekleştiği dönem ele alınacak; “dedikodu”, “öteki” ve “milliyetçilik” kavramları açısından Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Halide Edib Adivar, Fahri Celal Göktulga, Hüseyin Cahit Yalçın, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ömer Seyfettin, Peyami Safa, Raif Necdet Kestelli, Refik Halid Karay ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun döneme ait öyküleri⁴ tahlil edilecektir. Çalışmaya dâhil edilen öyküler Türk Edebiyatı’nda 1919-1923 yılları arasında Kurtuluş Savaşı devam ederken yazılan öykülerdir. Bu somut süreçteki öykülerin seçilmesindeki neden, Kurtuluş Savaşı hakkında olmakta olan bir olay olarak edebi üretimde bulunmakla geçmişte kalmış bir olay olarak ürün vermek arasındaki farktır (Köroğlu, 2004: 24-5).⁵

Çalışmada amaçlanan edebi eserlerin savaş dönemlerinde millet bilincini arttırmak için propaganda aracı olarak kullanımını ve öteki anlatısının kurgulanmasında dedikodunun işlevsel yönünü ortaya koymaktır. Sonuca ulaşmak için tümevarım yöntemi ile metne dayalı araştırma yöntemi kullanılacaktır. Kurtuluş Savaşı devam ederken yazılan öyküler dedikodu, öteki ve milliyetçilik bağlamında irdelenecektir.

Dünya tarihinin dönüm noktaları olan savaşlar, edebiyatı şekillendiren ana kaynaklar arasında yer alır. Edebi eserler tarihsel koşullar bağlamında çeşitli yargılar üretir; benzer kimlikler arasındaki bağları kutsayıp ötekini olumsuz yansıtarak grup bilincinin oluşmasını sağlar. Savaş dönemlerinde kaleme alınan edebi eserlerde de aynı yaklaşım söz konusudur. Kurtuluş Savaşı devam ederken üretilen edebi eserler milletin tarihine milliyetçi bir biçimde yaklaşır toplumu milli iradeye ikna etmek isteyerek vatanın bütünlüğünü tehdit eden düşmanları görünür kılmaya yönelik bir entelektüel hareket içindedir. Dönemin edebi metinlerinde yaygınlaşan ideolojinin etkisiyle imparatorluk bakış açısı etkisini yitirir; tam anlamıyla ulus devlet temelli bakış açısı hâkim olur. Bir tezin savunuculuğunu üstlenen metinlerde, yaşananların kamuoyuna duyurulması için kavram çiftleri oluşturularak birçok şey ikili karşıtlıklara indirgenir, kesin ayrımlarla olaylar ve karakterler kurgulanır, metinlerin inandırıcılığının artması için gerçek olay, kişi ve kurumlara göndermeler yapılır, anlatılanların gerçek hayatta yaşandığına dair notlar eklenir, bazen yaşananlar bilinçli olarak çarpıtılır.

Her ötekinin düşman olmaması metinlerdeki düşman unsurların yaratılmasında gerçek hayatta yaşananların etkisinin olduğunun göstergesidir. Gerçek hayatın edebi eserlerde kurgulanarak hem kayıt altına alınması hem de hitap edilen insan sayısının olabildiğince çok olmasında amaçlanan savaş sürecinde Türk milletinin düşman karşısında birliğini sağlamak ve Türk milletine güç kazandırmaktır. Söz konusu süreç sadece Kurtuluş Savaşı döneminde üretilen edebi eserler için geçerli değildir. Tüm savaş edebiyatlarının öncelikli amacı birlik ve dayanışma ortamı sağlayarak insanlardaki mücadele gücünü arttırmaktır. Bu sebeple

³ “Bağımsızlık için yapılan savaş veya bu savaş süresi” (Türkçe Sözlük, 2005: 1397).

⁴ Çalışma dâhilinde on yazarın seksen beş öyküsü incelenmiştir.

⁵ Kurtuluş Savaşı anlatısı dört zaman düzeyinde biçimlenir: Öykü zamanı, olay örgüsü zamanı, üretim/yazılma zamanı, okunma zamanı. Yazarsal niyet açısından özellikle üretim zamanı belirleyicidir; çünkü hedeflenen tam da bu anda inşa edilecek ya da güçlendirilecektir (Köroğlu, 2013: 109).

çalışmada yapılan genellemeler bütün millet oluşum süreçleri ve savaş edebiyatları için genel bir kuram kabul edilebilir. Fakat savaş edebiyatları gerçeği aktarma noktasında farklılıklar sergileyebilir. Genellikle belli bir gerçekliğe dayanan öteki ile ilgili yargılar gerçekte olduğu gibi, gerçekten olduğundan biraz veya tamamen farklı aktarılabilir. Dolayısıyla söz konusu aktarımlar tarihe ayna tutabileceği gibi tamamen yanlış bir yaklaşımla şekillendirilmiş de olabilir.⁶

1. DEDİKODUNUN ÖTEKİ ÜRETME SÜRECİNDEKİ ROLÜ

Dilin evrimi üzerine çalışan Robin Dunbar, dedikodunun kökenini ayırt edici seslerin kullanımıyla anlam aktarımının ve toplumsal ilişkilerin kurulmaya başladığı döneme dayandırarak insanoğlunun 1,5 milyon yıldır dedikodu yaptığını iddia eder (Çaylı, 2008: 12). Daha çok öznel ve kaynağı belirsiz olan dedikodular (Kapferer, 1992: 312, 325) her birimizin içinde uyuyan Sherlock Holmes'lar tarafından yaratılır ve yayılır. İnsanların anlamak isteyip de kesin cevaplar alamadığı her yerde dedikodunun varlığından söz eden Jean-Noel Kapferer, kesin olmayan duyum ve söylemlerin “bilginin karaborsası” olduğunu söyler (1992: 20). Jörg R. Bergmann, dedikoduyu bir iletişim şekli olarak tanımlar ve kişilerin bilinçsiz bir şekilde, yaşamayanlar hakkında güzel şeyler söylediklerini, diğerleri hakkında ise olumsuz konuşmalar yapmaya daha yatkın olduklarını iddia eder (1993: 23).⁷ Martha L. Crockett'a göre dedikodu birisi hakkında iftira niteliği taşıyan boş konuşmaların bir söylenti halinde diğerlerine yayılmasıdır. Söylenenler doğru olabilir (2004: xi). Fakat eylemin dedikodu olarak nitelendirilmesi için söylenenlerin doğru olup olmaması önemli değildir (Menzel'den aktaran: Schaefer, 2002: 4).

Dedikodu, güçleri ellerinden alınmışların, boyunduruk altında olanların, yaşamları sömürgeleştirilmiş alt sınıfların bir direniş aracıdır (Spacks, 1982'den aktaran: Çabuklu, 2006: 28). Seslerini duyurmak isteyenler bu silaha sarılmaktadır. Aynı silah iktidar tarafından kullanıldığında ise öznellik ve kimlikleri otoriter biçimlerde kurmaya çalışarak istenilen imgeleri üretmekte ve yaymaktadır. İki şekilde de dedikodunun temel işlevi ben/biz ve ötekini yaratmadır.⁸ Söz konusu işlev etik açıdan olumsuz kabul edilse de koşullar eylemin etik değerini etkiler. Örneğin *Kur'an-ı Kerim*'in “Mümtahine” suresinde insanların kendilerine savaş açanları, yurtlarını işgal edenleri ya da bunlara destek verenleri öldürmeleri yasaklanmaz. Çünkü surenin sekiz ve dokuzuncu ayetlerine göre savaşılacak olan kimseler yapılması kesin olarak yasaklanan üç eylemin failleridir. Dedikodu için iki yönlü işleyen süreç edebiyat için de geçerlidir. Edebiyat, iktidarın hâkimiyetini sağlama ve sürdürme aracı olarak kullanıldığı gibi iktidarı eleştirme, iktidara direnme ve isyan etme amaçlarıyla da kullanılabilir. Kurtuluş Savaşı döneminde verilen eserlerde dedikodu ve edebiyatın söz konusu iki işlevini görmek mümkündür. İşgal altındaki vatani kurtarmak için askeri gücün yeterli olmayacağını bilen ve Türk milletini seferber etmek isteyen yazarlar kaleme aldıklarıyla hem işgalciler ile işbirlikçilerine başkaldırıp direnmekte hem de yaşananlar

⁶ Söylenenlerin doğru olup olmaması eylemin dedikodu niteliğini değiştirmez, ancak söylenenlerin doğru olmaması durumunda dedikodunun yanına “iftira” kavramı eklenir. Yani söylenenler yalansa dedikodu yapan kişi aynı zamanda iftira etmiş olur (Serdaroğlu, 1963: 7).

⁷ Dedikodu yalnızca yaşayanlar hakkında yapılmaz, ölümlerin arkasından konuşmak da dedikodudur (Serdaroğlu, 1963: 8).

⁸ Dedikodu ve öteki arasındaki ilişkide iki yönlü bir etkileşim söz konusudur. Dedikodunun ötekini oluşturması gibi var olan öteki algısı da dedikodunun ortaya çıkmasının sebeplerindedir.

temelinde “biz” kimliği ile “öteki” algısını yaratıp yayarak Türk milleti için ortak paylaşım haline getirmektedir.

Dedikodunun potansiyel alanını sosyolojik, politik ve sosyokültürel ayrımlar belirler. Söz konusu ayrımlar bağlamında rastgele seçilmemiş kişi/kişilere hitap eden dedikodunun kendi kitlesi bulunur. Dedikodu bağlantısız binlerce kişiyi değil, belli bir kitleyi kapsayan kolektif bir eylemdir (Kapferer, 1992: 133). Bir tez içeren dedikodular kitlenin “biz” kimliği ile “öteki” imgesini hangi kıstaslar üzerinden kurgulayacağını göstergeleridir. Kitle, “biz” kimliği altında çıkarılan dedikodulara tek bir kişi gibi tepki göstermeye hazır homojen bir bütünlüktür (Kapferer, 1992: 113). Homojen bütünlük, ortak çıkarları tehdit eden sorunlar karşısında dedikoduyu bir savunma aracı olarak kullanır.

Karşılaşılan sorunlara bir neden bulmak, çözüm sürecinin ilk aşamasıdır. Çözüm sürecinin başlamasını sağlayan potansiyel suçlular genellikle yabancılar, toplulukla bütünleşmemiş kişiler ve topluluğun inançlarını paylaşmayanlardır (Kapferer, 1992: 156). Karşılaşılan herhangi bir sorunda sorunun kaynağını bulmaya yönelik insanlar kendilerinden görmediklerini günah keçileri ilan etmeye ve çıkardıkları dedikodularla onları ötekileştirmeye yatkındırlar. Tehlike olarak görülen kişi ve gruplara atfedilen olumsuz özellikler kulaktan kulağa yayılan dedikodularla zamanla bir inanç haline dönüştürülebilir.

Ötekiyle ilgili çıkarılan dedikoduların kaynağında genellikle kaygı duygusu⁹ vardır. Kaygı tarihsel bir kategoridir; içgüdüsel bir olgu olmaktan çok toplumsal grubun kendi içindeki değişken ilişkilerine ve tarihsel gelişimine bağlıdır (Habermas, 1991: 126). Kötülüğün “biz”den tümüyle farklı, bambaşka kişiler tarafından yapıldığı inancının kaynağıdır (Shermer, 2007: 96). “Biz” zamiri kaygı dilinin en belirgin kullanımlarından biridir ve bu kullanımda “biz”e dâhil olan muhakkak “en iyisi” iken “onlar” hep “en kötü”dür. Ötekinin kötü olduğu ve iyi olan “biz”e karşı sürekli komplo teorileri kurduğu düşüncesiyle dedikodu yapanlar “özne-merkezci” bir şekilde hareket eden deliye benzer. Deli derin bir güvensizlik duyar, kaygı içinde yabancı tarafından yapılan her hareketi kendisine karşı yapıyor diye yorumlar. “Yabancı” ve “düşman” kelimelerinin Almancadaki karşılığının aynı kökten gelen “fremd” ve “feind” kelimeleri olmasının altında yatan sebep de aynıdır. Aynı zamanda Almancadaki “konuk” kelimesi Latince düşman anlamına gelir. Bazı yerli kabilelerinde ise kendilerinden olmayan anlamına gelen “yabancı” kelimesi “düşman” kelimesiyle eşdeğer bir anlam taşımaktadır (Bilz, 1991: 109).¹⁰

Kaygı seviyesinin yüksek olduğu politik gerginlik, anlaşmazlık, savaş dönemleri ve boykot kampanyalarında öteki hakkındaki dedikodu ve önyargılar had safhaya ulaşır (Beller, 2007: 11). Şiddet, önyargı ve ayrımcılığın en önemli nedenleri arasındaki dedikodu kamusal alandaki anlaşmazlıklarla alakalı olarak sosyal gerginlik ve ayrımcılığa yol açabilir. Öteki

⁹ Kapferer’e göre kadınların daha çok dedikodu yaptığı iddialarının altında yatan sebep kaygıdır. Kadınlar erkeklerden daha önce korkuya kapılırlar ve daha çok kaygı duyarlar. Yiyecek eksikliği, çocuklarını tehdit eden güvensizlik, kocaları uzakta olduğunda düşükleri savunmasız durum onların tehlikeyi ilk hissedenler olmasına, duydukları kaygıyı dedikoduyla çevresindekilere iletmelerine neden olur (1992: 123-4).

¹⁰ Değişik olanın tehlikeli olduğu düşüncesinden kaynaklanan yabancı korkusu veya yabancı nefreti anlamına gelen “zenofobi”de kişi yabancıları düşman olarak algılar, onlardan korkar ve nefret eder.

hakkında yaratılan ve onları korkutucu, insanlık dışı yaratıklar olarak kurgulayan dedikodular iki tarafın da korku ve endişelerinin dışı vurumudur¹¹ (Campion-Vincent, 2009: 11).

Savaşlar çeşitli ideolojiler çerçevesinde üretilen dedikodularla yoğun olarak propagandaların¹² yapıldığı dönemlerdir. Seferberlik¹³ hallerinin en üst seviyelerde yaşandığı savaşlarda, hem ötekiyle ilgili dedikodular üretilir hem de ötekinin ürettiği dedikoduların olumsuz etkilerinden korunmaya çalışılır. Devletlerle ilgili hakikatleri açığa çıkaran ve öteki hakkında genellikle olumsuz kodlamalar yapan dedikodu, iktidarda şeffaflıklar oluşturarak karşı iktidarları besleyebilir veya iktidarların en güçlü silahları haline gelebilir.

2. BİR DEDİKODU ARACI OLARAK EDEBİYAT

Toplumsal hayatın hangi alanından söz edilirse edilsin kitle iletişim¹⁴ araçlarının en eskisi olan ve “ilk özgür radyo” şeklinde adlandırılan dedikodunun varlığı kendini her yerde hissettirir (Kapferer, 1992: 11, 28). Önceleri birebir ilişkilerle yayılan dedikoduların yayılma şekli ve hızı teknolojik gelişmelerle beraber değişir. Gelişen teknoloji, bir iletişim şekli olarak tanımlanan dedikoduların çeşitli şekillerde geniş kitlelere yayılmasını sağlar (Fine, 2009: 2). İki unsur arasındaki ilgi olan iletişimin en genel tanımı “bir kaynağın ve bir alıcın, bir ileti ortamında birbirlerine gönderdikleri bir mesaj (ileti)” ile sağladıkları irtibattır (Önal, 2012: 385). İletişim sayesinde sürece katılan bütün tarafların davranışlarını yönlendirme amacı taşıyan bilgiler iletilme imkânı bulur (*Antropoloji Sözlüğü*, 2003: 419). Edebi metni bir iletişim aracı sayan bilim adamları edebiyatın kelimelerle meydana getirilen bir sanat dalı olma özelliğinden hareket ederek muhatabıyla kuracağı ilgi ve ilişkiyle sosyal hayatta fonksiyonel olduğunu belirtir. Toplum bilgilendirme ve yönlendirme de edebiyatın fonksiyonel işlevlerindedir (Önal, 2012: 386-9).

Edebiyatın temel malzemesi olan dil birebir gerçekliği yansıtmayabilir (Göka, 1999: 10). Martin Heidegger’e göre yalnızca bir iletişim aracı olmayan dil aynı zamanda sahip olduğu güçle dünyayı oluşturan ögedir (Göka, 1999: 45). Halkları değiştiren derin inançların kaynağında genellikle dil vardır. Halkın düşünce yapısını değiştirmeyi ve toplumsal bakımdan evrenselliklerini yaymayı amaç edinen iktidarların en büyük silahları dil olduğu gibi (Gramsci, 2011: 51), aynı silah iktidarların aleyhinde de kullanılabilir. Çift yönlü işleyen süreçte insanların eleştirel yorumsama iradeleri dille yok edilerek toplumların nesnel bilgiye ulaşması engellenebilir veya dil gerçeklerin ortaya çıkmasını ve geniş kitlelere yayılmasını sağlayabilir.

Edebiyatın vasıta olarak sosyal bir özellik taşıyan dili kullanması sosyal bir müessese olduğunun göstergelerinden biridir. Sanatçının da sosyal bir varlık olduğunu belirten Rene Wellek ve Austin Warren, yazarların diğerleri gibi vatandaşlar olduklarını, sosyal ve siyasi meselelerde görüşlerini dile getirerek hem sahip oldukları kolektif kimlik ve davalarını edebi

¹¹ Her ne kadar öteki şimdiye kadar pasif anlatılmış gibi görünse de bu nerden bakıldığına bağlı olarak değişen bir durumdur. Genellikle tek taraflı olmayan öteki algısı karşılıklı işleyen bir süreçtir. Dedikodu eyleminde pasif figür olan öteki dedikodu yaptığında etkin figür haline gelerek kendisi için öteki olan kişiyi/grubu pasifleştirir.

¹² Propaganda, çeşitli inandırıcı araçlarla fikirlerin ve değerlerin örgütlü yayılması olan inandırma etkinliğidir (Mutlu, 1994: 184).

¹³ “Bir ülkenin silahlı kuvvetlerini savaşa hazır duruma getiren, ülkenin ekonomisini, yönetimini savaş gereklerine uyacak duruma sokan hazırlık ve önlemlerin tümü. Bu durumun ilan edildiği veya savaşın sürdüğü dönem” (*Türkçe Sözlük*, 2005: 1721).

¹⁴ Bir kitlesel araçla dolayımlanan iletişim şeklidir (Mutlu, 1994: 129).

eserlere taşıdıklarını hem de meydana getirdikleri edebi eserler aracılığıyla okurlarının algılarında birtakım değişikliklere yol açtıklarını söyler (1983: 123-8). Örneğin İtalyan yazar Luigi Pirandello eserlerinde, benimsediği ideolojiye paralel olarak inançların yitirildiği materyalist bir dünyayı vurgulayan endüstri çağının insanı kendine yabancılaştırmasıyla hayata uyum sağlaması zorlaşmış, parçalanmış marjinal insan tiplerini anlatır (Gören, 2010: 2). Yazarların edebiyat metinlerine kendilerini yansıtmamalarının ellerinde olmadığı gibi okurların da metinlerin etkisine açık olmaları kaçınılmazdır (Felski, 2010: 11).

İnanç, düşünce ve yaşantılar çerçevesinde milletlerin/grupların meydana getirdikleri edebi üretimler öteki hakkında çeşitli kodlamalar oluşturur. Kodlamalar gerçek olabileceği gibi saptırmalarla dolu bir “öteki” imgesinin yaratılmasına da sebep olabilir. Yabancı ülke, insan ve kültürlerle ilgili imgeler genellikle öznel algılarla şekillenerek edebi eserlerde ifadelerini bulur (Beller, 2007: 5). Yaratılan imgeler, yazarların kendi iç dünyalarını yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda yaşanan toplum ve dönemin genel eğilimlerini gösterir (Ulağlı, 2006: 9). Örneğin Avrupa dünyasını Müslüman Türklerle tanıştıran Haçlı seferlerinden sonra Avrupalılar çoğunlukla söylentilere dayalı bir “Düşman Türk imgesi” yaratarak edebi eserlerinde aralıksız olarak Türkleri olumsuz tasvirlerle anlatırlar (Grothaus, 1986’dan aktaran: Güvenç, 2003: 295; Tavukçu, 2007: 750). Avrupalıların inancına göre Türkler Tanrı tarafından kendilerine verilmiş bir cezadır. Bu sebeple Avrupa edebiyatında, Türk ve Müslümanlara karşı olumsuz Türk imgesinden kaynaklanan ölçsüz bir şiddet dili vardır (Karabağ, 2010: 73).

Avrupa dünyası ile Müslüman Türkler ilk defa Haçlı seferlerinde karşılaşılır. Daha önce Türk ismine aşına olan Avrupa devletleri seferlerden sonra Türkleri daha belirgin bir çehre ile tanır. İki medeniyetin birebir temasla birbirlerini yakından tanıma durumu, farklı inanışları sebebiyle daha en başında önyargılıdır. Önyargılar Avrupa edebiyatındaki Türk imgesinin oluşmasında doğru bilgilerin yanında bilinçli bir şekilde yanlış bilgilerin aktarılmasına sebebiyet verir. Avrupa’nın, daha genel anlamda Hıristiyan dünyasının kültürel tekbenciliği, emperyalist ve sömürgeci bir ideolojiyle birleşerek özde “biz”in “onlar”ı veya “ötekiler”i tahakküm altına alma arzusuyla diğerinin kimliğini reddetmek için onu aşağılar (Umunç, 2013: 306-7). Avrupa için kendileri “korkusuz, bilgili, yaratıcı, dirençli, ilkeleri olan” insanlarken, Doğulular “korkak, bilgisiz, yaratıcı olmayan, dirençsiz, ilkesiz” (Güvenç, 2003: 292), Türkler “inançsız, ahlaksız, putperest, kan dökücü” (Dellal, 1997’den aktaran: Karabağ, 2010: 73) “gaddar, kan içici, barbar, istilacı ve kavgacı bir tehlike”dir (Ortaylı, 2008: 125). Alman edebiyatında yaratılan Türk imgesinde, Türklerin karılarıyla arkadan seviştikleri, sarımsak koktukları, hırsız oldukları gibi önyargılar bulunur (Güvenç, 2003: 294). Foulcher de Chartres eserinde Türklerden barbarlar diye bahseder; onları kendilerine Tanrı tarafından verilmiş bir ceza olarak görür. “Barbar” sözcüğü Batılı yazarlar için Türk sözcüğüyle bütünleşmiş gibidir. Yazar, barbarlıklarına ilaveten Türkleri “Doğu müşrikleri” şeklinde tanımlar. Bir başka yazar ise Türklerden bahsederken onların Hz. Muhammed’in putunu yaptıklarını, ona ve başka ilahlara tapındıklarını iddia eder (Bilgegil, 2009: 33).

Yanlı aktarımların altında yatan nedenlerden biri savaş meydanında alınamayan intikamın edebiyat vasıtasıyla alınmak istenmesi olabilir. Türklerin Avrupa içlerine ilerlemesinin yol açtığı korku ve kaygı edebiyatçıların Türklere karşı direnme gücüyle dayanışma ruhunu pekiştirmeye çalışmalarının nedenlerindedir (Güvenç, 2003: 293). Osmanlı İmparatorluğu’nun en güçlü dönemi kabul edilen Kanuni Sultan Süleyman döneminde yazılan *Kuran Karşıtı Adlı Kitap (Libro Uamado Antialcoran)* söz konusu durumun örnekleri arasında gösterilebilir:

Eğer Türklere bakacak olursanız bunları beter bir halde görürsünüz: inanç yoksunu, kanunsuz, kibirli, barbar, şehvetli, hayvani, hırsız, katil, gaddar, sanattan ve dürüst bir hayat düzeninden yoksun, Tanrı korkusu olmayan, kanunsuz, edebiyattan ve bilimden yoksun insanlardır: kan ve savaş dostudurlar (Kumrular, 2008'den aktaran: Karabağ, 2010: 74-5).

İtalyan yazar Campanella Hz. Muhammed'i bir yalancı; Türkleri ise Hz. Muhammed'in yalancı olduğunu ortaya çıkaracak bütün bilimleri yasaklayan bir topluluk olarak anlatır. Türklerin alınıp satılan bir maldan başka bir şey olmadığını, Türk kadınlarının beyinsiz hayvanlar olduğunu ifade eder (Bilgegil, 2009: 71). Portekiz şairi Camoens'a göre Hz. Muhammed bir yalancıdır. Türkler de "alçak Muhammed'in şerir ümmeti"dir. Onlarda insaf namına en ufak bir şey yoktur, tek amaçları dünyayı zapt etmek olan Türklerin hepsi barbar ve zalimdir (Bilgegil, 2009: 134). Avrupa toplumunda propaganda amacıyla Türklere karşı yaratılan şiddet söyleminin (Karabağ, 2010: 75) örneklerinden bir diğeri Knappe'in Türklere daha aşağı, zalim ve küstah canavarlar olmadığını, onların yaşlı, genç, kadın, erkek demeden acımasızca herkesi kestiklerini, "hamile anaların karınlarından daha doğmamış çocukları koparıp al[dıklarını]" söylemesidir (Kumrular, 2005: 119). Türkler aleyhine yazılmış birçok çocuk duasında da anne karnındaki çocuklara bile acımayan gaddar Türk imgesi İtalyanların "Anneciğim, Türkler!" ünleminin de kaynağıdır (Karabağ, 2010: 80).

Edward W. Said, Avrupa'nın Doğu'yu tanımlama çabası olan Oryantalizmin özellikle edebiyatta Batı'nın Doğu'yu olduğu gibi değil de görmek istediği gibi yansıması olduğunu söyler. Temelde "biz" ve "onlar" düalizmine dayanan ideoloji/dünya görüşü/söylem tarzı/bilim dalı Batılı için Doğu'nun bir dönemden sonra gönül maceralarının, egzotik varlıkların, akıldan çıkmayan anılarla görünümünün, olağanüstü deneyimlerin mekânı haline gelmesine neden olur (Said, 1999: 11). Batı düşünce sisteminin bir parçası olan Oryantalizm veya diğer adıyla Şarkiyatçılıkta Doğu suskun ve kendini ifade edemeyen bir nesne halini alırken; Batı bu nesneyi kendi çıkarları doğrultusunda şekillendiren ve diğerlerine sunan özne konumundadır (Ersöz ve Uslu, 2005: 68). Doğu, Batı için "hem esrarengiz bir düş dünyası, hem de her türlü kötülüğün ve ilkeliliğin kaynağı olan bir coğrafya"dır (Umunç, 2013: 298). Eserlerinde Doğu'nun gizemli ve egzotik buldukları yanlarını öne çıkaran yazarlar söz konusu coğrafya ve insanlarıyla ilgili önyargılı, tek boyutlu ve karalayıcı yorumlar yaparak Doğu'yu olduğu gibi kabul etmeden, küçümseyici bir bakışla ele alırlar (Ersöz ve Uslu, 2005: 68). Türklerin de dâhil edildiği Doğu'nun başat özellikleri şiddet ve barbarlıkları ile şehvet kaynağı olmasıdır (Kabbani, 1993: 15). Dolayısıyla Batılı yazarların erotik anlatılarının vazgeçilmez mekânı, Doğu'nun en gizemli alanlarından biri kabul edilen haremdir. Yazarlar hayal ettikleri aşk ve cinsel deneyimleri, bizzat görme imkânlarının olmadığı harem hayatı aracılığıyla anlatırlar. Doğunun Batıdan daha yoğun biçimde cinselliğe odaklı olduğu varsayımını gerçek gibi sunan yazarlar genellikle kendi fantezilerini Doğu dünyasına yansıtırlar. Doğuda geçen erotik hikâyelerde mekân Doğu olmadığı takdirde bile erkekler cinsel ihtiyaçlarının tatmini için "Türk evleri" adındaki genelevlere giderler. Örneğin Guy de Maupassant ve Gustave Flaubert'in kahramanları cinsel deneyimlerini "Türk evleri"nde yaşarlar (Servantie, 2005: 36). Doğuda arayış peşindeki yazarlardan Lord Byron, Doğu yolculuğu boyunca izlenim ve anılarını nesnel bir anlatımla aktarmaz, gezisini, Doğu mitini geliştirmek, süslemek, mite yeni anlatılar katmak üzere kullanır (Parla, 2001). Byron için suç, şiddet, ihtiras ve korkuyu çağrıştıran Doğu özellikle haremiyle ilgi çekicidir. Yazar, kapalı kapılar arkasında yaşanan harem hayatını eserlerinde birebir görmüş gibi anlatır. Bir eserinde Tepedelenli Ali Paşa'nın kendisini bir çocuk gibi ağırladığını, günde yirmi kez kendisine badem, tatlı ve şerbetler gönderdiğini, özellikle geceleri olmak üzere kendisini sık sık ziyaret

etmesini istediğini iddia eder (Parla, 2005: 47). Seyahatnamelerde Doğu'nun erotik bir dünya olarak çizilmesinin nedenlerinden bir diğeri de 1716 yılına kadar eşlerini yanlarında getirme ve evlenme hakkı olmayan bekâr gezginlerdir. Kendilerini tatmin etmek isteyen gezginler, yazdıkları seyahatnamelerde, gizli hazlarının fantezilerini Doğululara atfederek kurarlar (Servantie, 2005: 36).¹⁵

Aynı dönemde Türkler hakkında yazılan eserlerdeki farklı bakış açıları yazılanların genellikle öznel ifadeler olduğunu göstermektedir. Örneğin Lady Montagu'nun çizdiği Doğu imgesi romantik ve düşsel bir Doğuyken; Richard Chandler kendi Doğusunu ırkçı bir bakış ve kültürel ayrımcılıkla hor görerek ve dışlayarak anlatır (Umunç, 2013: 303). Kitle iletişim araçları ve ulaşım imkânlarının gelişmemiş olduğu zamanlarda Doğu hakkında yazılan öznel eserler, Doğuyu görme ve tanıma imkânı olmayan insanlar için Doğuyla ilgili ilk bilgi ve izlenimlerini aldıkları kaynaklardır. Söz konusu eserler dönem insanların algılarındaki yanlış Doğu imgesini yaratmakla kalmaz aynı zamanda günümüzde var olan Doğu imgesini de büyük ölçüde etkiler (Bilici, 2011: 2). Kimi zaman sadece yazarların fantezi ve tahminleriyle yaratılan sahte dünya Batının ötekileştirdiği Doğu hakkında üretmiş olduğu dedikoduların toplamından ibarettir.¹⁶

3. KURTULUŞ SAVAŞI EDEBİYATI: ON YAZAR, SEKSEN BEŞ ÖYKÜ

Savaş edebiyatlarının devletlerin kaderinde etkin bir rol oynadığını belirten Mehmet Talat, savaştan milletlerin düşünür, edebiyatçı ve sanatçıların bilinçli bir şekilde kahramanlık ve fedakârlık destanları ürettiklerini söyler. Savaş edebiyatının amacı kişilere gerekli hissiyatı ve coşkuyu vererek onların düşmanla savaşa güçlerini arttırmaktır.¹⁷ Yazara göre durumun en iyi örneklerinden biri Fransızlar ile Almanlar arasında yaşanan “Marne Meydan Muharebesi”nin gidişatını değiştiren edebi üretimlerdir (Talat, 1996'dan aktaran: Köroğlu, 2004: 224). Bu üretimler savaşa olduğu kadar milli kültür inşasına da hizmet eder. Örneğin Çanakkale özel sayısı hem milli kültür inşasına hem de Kafkasya harekâtına aynı anda hizmet etmiştir (Köroğlu, 2004: 232).

Türk milletinin savaş edebiyatlarından birinin üretilmesinin dönemsel arka planını oluşturan Kurtuluş Savaşı Türk toplum tarihinde önemli bir dönüşüm sürecine karşılık gelir. Bu dönemde dünya çapında ulus-devletler biçimlenir ve milliyetçilik halkları yönlendiren, savaşa yol açan etkin bir ideolojidir. Osmanlı Devleti'nden ayrılarak kendi devletlerini kurmakla yetinmeyen milletler İngiltere, Fransa, İtalya gibi devletlerin de desteğini alarak zor durumdaki Türk milletinin topraklarını paylaşıp ele geçirme planları yapmaktadır.

¹⁵ Batının fantezi dünyasını Doğu üzerinden kurgulama durumunu kişinin toplum tarafından bastırılan duygularını dedikoduyla başkasına yansıtarak tatmin etmesine benzetmek mümkündür.

¹⁶ Ötekinin edebi eserlerde olumsuz şekilde tasvir edilmesi edebiyat aracılığıyla dedikodu yapmak anlamına gelir. Yazı ile gerçekleri ifşa etmek, abartmak veya olmayan şeyleri olmuş gibi anlatmak dedikodunun en kötü şekillerinden biri olarak kabul edilir; çünkü yazıyı herkes okur ve her tarafa gider (Serdaroğlu, 1963: 7). Özellikle edebi eserlerde kullanılan sanath dil insanın estetik zevkini okşadığı için daha etkilidir. İslam dininin peygamberi olan Hz. Muhammed'e göre dedikodunun en fenası edebiyat ile olmandır. Öyle ki edebi eserleri nakleden de dedikodu yapan kadar suçludur. Edebiyat ile yapılan dedikodunun en çirkini ise bir kişinin kusurunu bir devlete veya bir millete mal etmektir. Hz. Muhammed, insanların en yalancısının topyekûn bir topluluğu edebi eserleriyle hicveden kişi olduğunu söyler (Serdaroğlu, 1963: 7-8).

¹⁷ Örneğin Ahmet Hikmet Müftüoğlu 1919-1923 yılları arasında kaleme aldığı öyküleri yazmasının nedeninin savaşların yaşandığı zorlu dönemde Türk milletine “bir aksiyon, bir dayanma ve karşı koyma gücü, bir atılım ruhu” aşılacak olduğunu söyler (2006: 12).

Anadolu'nun doğusu Ermeniler, güneyi ve batısı Fransız, İngiliz, İtalyan, Amerikan ve Yunanlar tarafından işgal edilir. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı İmparatorluğu işgaller sonucunda "Misak-ı Milli"¹⁸ sınırları içinde ülkenin bütünlüğünü korumak için çok cepheli siyasi ve askeri mücadele içine girer (*Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, 2004: 214-55). Süreçte cephede olduğu kadar cephe gerisinde de güçlü savaşlar verilir. Askeri güçle cephede verilen savaş cephe gerisinde sözlü, yazılı ve görsel bir şekilde devam eder. Savaşa dâhil olan bütün ülkelerde önce cephe gerisi, sonra yabancı kamuoyları etki altında bırakılmaya çalışılır, ikna etme hedefleri doğrultusunda etkin bir propaganda ağı kurabilmek için uğraşılır (Köroğlu, 2004: 25). Türk toplumunun çok-etnili imparatorluk yapısından ulus-devlete geçiş sürecini hızlandırarak Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki yerini alan Kurtuluş Savaşı devam ederken üretilen edebi eserler sürecin hızını ve yönünü etkileyen temel unsurlar arasındadır. Dönemin edebiyatçıları da millet oluşum sürecinin kültürel oyuncularındır (Köroğlu, 2006: 139).

Miroslav Hroch'un milliyetçi akımlarda belirlediği evreleri¹⁹ göz önüne alan Erol Köroğlu, Türk milli akımının her evresinin bir sonrakine sarkarak yürüdüğünü belirtir. 1919-1923 yılları arası dönem genel özellikleri itibariyle Hroch'un bahsettiği üç ana evreden B evresine denk gelir. Bu dönemde millet bilincini uyandırmak için yoğun bir şekilde vatanseverlik ajitasyonu yapılır. Milli Mücadele dönemi²⁰ Türk milliyetçiliğinde vatanseverlik ajitasyonun en verimli olduğu dönemdir (Köroğlu, 2004: 100-2). Vatanseverlik ajitasyonu yapan, birleştirici ve yetkeci bir anlatı türü olan Kurtuluş Savaşı edebiyatı insanların vatanları/milletleri için fedakârlık yapacakları zemini hazırlar (Köroğlu, 2013: 109). "Millet" kavramının bütün anlamı herhangi bir çıkar ifade etmemesidir; bu yüzden millet, kapsadığı her kişiden fedakârlık isteme hakkına sahiptir (Anderson, 2011: 161). Fedakârlık isteme süreci edebi eserlerle meşrulaştırılır, millet olmanın bilinciyle harekete geçen kitle kendisinden beklenen görevi yerine getirir. Duygusal bakımdan birlikte hareket eden insanlar milli mücadeleye katkı sağlar. Sanat ve kültür insanların, milletlerin çıkarları doğrultusunda üretimde bulunması sürecin bir parçasıdır. Savaşın en başında vatanseverlik kaynaklı birlik duygusunun sağlanması kolaydır. Halkın savaştan bıkmaya başladığı dönemlerde milli kültür sektörlerine daha fazla iş düşer. Savaşın hükümetlerini destekleyerek diğerleri hakkında olumsuz bir kamuoyu oluşturma yöntemi savaşlardaki yenilgi ve yenilgi durumlarının belirleyici unsurudur.²¹

Politik ortam ile edebiyat arasındaki etkileşim, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı dönemlerinde veya sonrasında yazılan edebi metinleri etkiler. Savaş, işgal, ekonomik krizler, azınlık topluluklarının bağımsızlıklarını ilan etmesi gibi sebepler Osmanlı

¹⁸ "Ulusal Ant" olarak da adlandırılan ve altı maddeden oluşan metin, milli davaya inanan milletvekillerinin çabasıyla 1920 yılında kabul edilmiş ve galip devletlere karşı Türk milletinin direneceğini göstermiştir (*Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, 2004: 185-6).

¹⁹ Hroch, milliyetçi akımlarda üç ana evre olduğunu söyler. A evresi olarak adlandırılan ilk evrede bir grup aydın belirlenen kıstaslar çerçevesinde grup kimliğini oluşturur. B evresinde aydınlar kurguladıkları millet hayalini gerçekleştirebilmek ve ihtiyaç duyulan kitlenin desteğini sağlamak için çeşitli propaganda çalışmalarında bulunur. Yazarın milli ajitasyon olarak adlandırdığı bu çalışmalar milli kimliği yayma çabalarıdır. C evresi millet kurma sürecinin son aşamasıdır. Bu süreçte milliyetçi düşünceler kitlelere yayılır (Hroch, 2011: 53-61).

²⁰ Kimi tarihcilere göre süreç 1919 yılında başlamaz. Sürecin başlama tarihi 1912 yılıdır; çünkü Türk milli kimliği Balkan Savaşı ile gündeme gelir. Balkanların kaybedilmesi Osmanlılık fikrinin bir kenara bırakılmasına, Türk milliyetçiliğinin önem kazanmasına sebep olur. Bu nedenden ötürü Balkan Savaşı "kazanılmamış bir İstiklal Savaşı" olarak nitelendirilir (Toprak, 2002'den aktaran: Köroğlu, 2004: 115-6).

²¹ Bu sebeple Birinci Dünya Savaşı "sözcükler savaşı" olarak adlandırılır (Köroğlu, 2004: 36).

İmparatorluğu'nu yıkılışa sürükler. Bu dönemde edebiyatçılar birçok düşünce akımı arasında gidip gelir (İleri, 1975: 9). Osmanlılık fikri etrafında şekillenen edebi eserler Balkan Savaşları'yla kesintiye uğrar. Birinci Dünya Savaşı'nın başında benimsenen İslamcılık, Arapların Osmanlı ordusuna ihanet etmesinin ardından gücünü yitirir. Edebi eserlerde önceleri "biz"e dâhil edilen Araplar, ihanetlerinin ardından güç kaybeden "İslamcılık" ideolojisiyle beraber öteki haline gelir. Sonrasında Turancılıktan Anadolu halkçılığına evrilen Türk milliyetçiliği benimsenir. Devlet tarafından edebiyat kanonuna dâhil edilen eserler – resmi olarak kanon oluşturma süreci Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonradır–, Türk milliyetçiliğinin söylemini üreterek ideolojinin etkinliğini ve devamlılığını sağlar.

Türk milliyetçiliğinin oluşum sürecinde aydın kesim tarafından ortaya konulan edebiyat ve tarih gibi disiplinler "milli şuur" yaratmak içindir (Akpolat, 2008: 35). Bu sebeple Milli Mücadele döneminin edebi eserleri ve tarih anlayışında ideolojik vurgular ağır basar. Birinci Dünya Savaşı anlatılarının da etkisinin görüldüğü 1919-1923 yılları arasında Gökalp'in başını çektiği milli kültür ve milli kültürün o ana kadar ihmal edilmiş yönlerini geliştirmeye dayanan ideoloji, Kurtuluş Savaşı'yla beraber önceki dönemde tamamıyla terk edilemeyen imparatorluk bakış açısından sıyrılarak daha ulus-devlet temelli devam eder (Koroğlu, 2004: 32). Türk milliyetçiliğinin ideoloğu Ziya Gökalp *Yeni Hayat*'ın önsözünde amacının şair olmak değil, şiirleriyle milliyetçiliği canlandırmak olduğunu söyler (2005: 9-10). Gökalp, Balkan Savaşları'yla beraber güçlenen Turan hayalinden 1917 yılında vazgeçer. Takiben Anadolu görüş çerçevesinde yazı ve şiirler kaleme alan ideolog/şair/yazar, söz konusu görüşle bağlantılı olarak ötekileyen bir söylemle olgu ve kavramları ikili karşıtlıklar²² içinde ele alarak dışlanması gereken tehlikeli ötekinin altını çizer (Koroğlu, 2004: 230). Altını çizmede hedeflenen Türk milletinin birliğinin sağlanması için öteki kabul edilenin varlığına inanması ve potansiyel tehlikesini görmesidir.

Kurtuluş Savaşı anlatıları türü, biçimden biçime bürünebilen, milli bellek ve kimlik oluşumunun önemli unsurlarından olan izleksel bir türdür (Koroğlu, 2013: 108). Devletin kaderini belirleyecek süreçlerde –geçiş dönemleri/seferberlik halleri/devrim süreçleri– politik yönelimlerin, hayatın her alanında yoğun bir şekilde yaşanması ve edebiyatın da aynı yönelimler doğrultusunda şekillenmesi Kurtuluş Savaşı edebiyatının da mevcut görüşlere yaslanmasına, söz konusu görüşlerin rengini, doğrularını bünyesinde taşımasına yol açar (Tosun, 2000: 157). İncelenen dönemde yazılan öyküler döneminin siyasi, sosyal ve ekonomik durumunu yansıtan, ülke sorunlarını ele alan, döneminin moda gerçeklerini anlatan gerçekçi öykülerdir.²³ Rengini taşıdıkları görüşlerin ışığında doğruları, iyileri ve kötülerini matematiksel ifadelerle izah eder. Yazar yönlendiricidir, yargılar, her şeyi bilen ve gören bir

²² Yapısalcılığın çözümleme kategorilerinden biri olan ikili karşıtlık bir sistemde, bir özelliğin varlığı ve yokluğuyla ya da aynı türün iki zıt ögesini oluşturan özelliklerle belirlenen karşıtlıktır. İkili karşıtlıklar doğal değil, kültürel; anlamlandırma sistemlerinin ürünleridir ve insanların dünyayı anlamlandırma sürecinde kullandıkları temel yöntemdir. İletişim araçları anlatılarını büyük ölçüde ikili karşıtlıklar üzerinden kurarak ideolojik işlevlerini yerine getirir (Mutlu, 1994: 96-7).

²³ Örneğin "yüzde yüz Türk düşmanı" olarak kabul ettiği Avrupa matbuatına (Karaosmanoğlu, 1999: 19) ve diğer düşmanlara karşı *Milli Savaş Hikâyeleri*'ni yazan Karaosmanoğlu, kitabının sonuna öykülerinin gerçekçiliğini ve etkileyciliğini arttırmak için şu notu ekler:

Küçük hikâye adı altında neşrettiğim bu yazılar gerçek vakalara müstenittir. Bunlar açıktan açığa, doğrudan doğruya "Anadolu Hatıraları" serlevhasıyla çıkabilirdi. Fakat, beni onların bazılarını kendi arzu ve muhayyileme göre değiştirmek ve canlandırmak zorunda kaldığım için hepsinin birden tamamıyla edebiyata malolmalarını müreccah buldum (Karaosmanoğlu, 1999: 130).

tavır sergiler. Milleti adına her yanlışı ve eksikliği tespit etmeye çalışır. Politik görüşünün doğruluğu için edebiyatı kullanan yazar okuyucuyu heyecanlandırmaya ve uyarmaya çalışır. Bu yüzden derinden değil yüzeyden gider. Yarattığı tipleri genellikle belli bir amaca hizmet için oluşturur. Yaşadığı dönemden soyutlanamayan yazar, kimi zaman anı ve gözlemlerini yanlı bir şekilde eserlerine aktarır, didaktik hareket eder (Tosun, 2000: 158). Öykülerdeki hâkim unsurun milli bellek ve kimlik oluşumu ile Milli Mücadele’ye destek sağlama olması anlatıların olay merkezli kalmasına sebep olabilir (Sevinç, 2009: 2014). Türk tarihinde milli seferberliğin ilan edildiği kriz dönemleri arasındaki Milli Mücadele sürecinde milliyetçi yaklaşımla yazılan öyküler özellikle yaşananların etkisiyle düşman öteki hakkında olumsuz imgeler üreterek “biz” duygusunu güçlendirme amacı güder. Hedef kitleye seslenen anlatıcı, “biz”e ait toplumsal ve ahlaki değerleri hatırlatarak değerleri tehdit eden ötekinin varlığını bilindir kılar ve değerlerin koruyuculuğunu üstlenir (Karahan, 2006: 115). Dolayısıyla dili ve yapısı dedikodu niteliğindeki metinlerde çoğunlukla dil basittir, öykü anlatı yapısına her zaman uyulmaz.

Öykülerde özellikle dönemsal bağlamın etkisiyle şekillenen üç tarihsel düşmanı vardır. Birinci düşman, vatani sömürmek isteyen emperyalist güçler, yani dış düşmandır. İkinci düşman, var olan düzeni sürdürmek ve sömürgeci güçlerle yapılan işbirliğinden elde edilen çıkarları yitirmemek için her türlü kurtuluş eylemine karşı çıkan iç düşmandır. Üçüncü düşman ise sömürgeciliğin, emperyalizmin yayılmasına, vatanın işgal edilmesine neden olan tarihsel arka plandır (Kansu, 1976: 2). Genel olarak “bizim milletin” maddi ya da manevi bir tehlike içinde yansıtıldığı öykülerdeki “öteki” algısı dönemsal durumla şekillendirildiği için karşılaşılan en büyük düşman Yunanlardır. Çünkü Türkler, devletlerinin kuruluşunu sağlayan Kurtuluş Savaşı’nı büyük ölçüde Yunanlara karşı verir. Öncesinde de milliyetçi hareketler sonucu Balkan halklarının Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmasında Yunan milliyetçiliğinin etkin bir rol oynadığına inanılır. Türk için Yunan bir tehdit ve düşmandır (Tılıç, 2010: 202). Yunanlardan başka milli mücadelenin verildiği Ruslar, Ermeniler, Yunanları destekleyen İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve Amerikalılar öykülere sıklıkla öteki olarak yansıyan milletler arasındadır.

Gayrimüslim azınlıklar da toplumun yapısını bozan bir unsur kabul edilip ötekileştirilir. Osmanlı İmparatorluğu çatısı altında olup sonrasında bağımsızlık mücadelesine giren milletler “eski ve hain uşaklar”dır (Belge, 2013: 23). Söz konusu öykülere göre azınlıklar, kapitülasyonların sağladığı avantajlarla ticari işleri ellerinde bulundurarak zenginleşirler. Türk halkı imparatorluğun bütün yükünü çekerken azınlıklar Türk-Müslümanların “şerefsiz” bularak yüz vermedikleri ekonomik işleri yaparak zengin olur; ülkeye “ahlaksızlık” getirir (Belge, 2013: 23). Erkekleri faizci konumunda zarar verirken gayrimüslim kadınlar hizmetçi, mürebbiye, metres gibi sıfatlarla Türk erkeklerini baştan çıkarıp Türk milletini ahlaki bakımdan çökertmeye çalışır. Ekseriyetle gayrimüslim kadınlar pahalı elbiseler giyer, apartmanlarda yaşar, erkeklerle samimi ilişkiler kurar, metres olur, meyhanelerde şarkı söyler, randevu evleri işletir. Bu kadınlar iyi oldukları takdirde cesur ve yakışıklı Türk’e âşık olur. Kadının “bütün milletlerden üstün Türk” teslim olması kimi zaman ötekinin teslimiyeti/yenilgisi gibi kaleme alınır (Millas, 2000: 266). Özünde namuslu Türk kızları, kötü yola düşüyorsa bunda da muhakkak Batılı kadının ve Batıya özgü hayat tarzının etkisi vardır. Kötü Türkler bile azınlıklara atfedilen olumsuz özelliklerle betimlenir. Anlatılarda milliyetçi Türk muhafazakâr zihniyetinin korkulu rüyası ve Mithat Cemal’in deyimiyle “fethedilmeyen İstanbul” olan Beyoğlu, gerçekte olduğu gibi azınlıkların sıklıkla yaşadığı mekândır (Belge,

2013: 30). Alafranga hayatın merkezi Beyoğlu “sefahat ve günah yuvası”dır. Ötekinin kabul edilen semt büyük bir tehlike ve potansiyel bir düşman gibidir (Millas, 2000: 266).

İncelenen metinlerde olumsuz değer yüklenen unsurlar sadece gayrimüslimler değildir. Arnavut, Arap gibi Müslüman halklar da ihanetleri sebebiyle ötekine dönüştürülür. Ayrıca eski yönetim ve rejimin yaptıklarının yargılanmasının yeni düzenin kurucu eylemi olması, öykülerdeki “öteki” algısına Osmanlı saltanatı ile İttihat ve Terakki yönetiminin de dâhil edilmesine neden olur. Eserlerde saltanat ailesi halkın ve milli bağımsızlığın baş düşmanıdır. Özellikle Abdülhamit ve Vahdettin gibi son dönem padişahları zalim, hain, müstebit, beceriksiz gibi sıfatlarla nitelenerek milli birliğin karşısında, düşman milletlerin yanında gösterilir. Onlar dış düşmanın işbirlikçileridir. İttihat ve Terakki yönetimi de içinde bulunulan zor durumun sorumluları arasında görülen bir diğer gruptur.

SONUÇ

Günlük hayatın her alanında karşılaşılan ve genellikle olumsuz değer atfedilen dedikodu özellikle savaş gibi olağanüstü hallerde işlevsel bir rol üstlenmektedir. Tanıma/tanıtmı, grup bilinci oluşturma, resmi yollarla önü kesilen bilgileri gayri resmi bir şekilde aktarma, ortak duygu ve düşünce dünyası yaratarak ulus-devletin hayal edilmesini mümkün kılma özellikleri eylemin tek yönlü değerlendirilmemesi gerektiğinin göstergeleridir. Biz bilincinin geliştirilmesiyle ötekinin yaratılması bağlamında söz konusu özelliklerin yine de olumsuz kabul edilmesi tarihsel koşulların göz ardı edilmesi anlamına gelebilir. Savaşlarda öldürmenin cinayet sayılmaması, düşmanı öldüren kimsenin katil değil kahraman olması dedikodu gibi olumsuz bir eylemin de etik açıdan tek yönlülüğe hapsedilmemesini gerektirmektedir.

Edebiyatın araçlarından olan aynı zamanda edebiyatı araçsallaştıran dedikodu, karşılıklı işleyen süreçte estetik ile teknolojinin gücü ve yazının kalıcılığından yararlanır. Özellikle seferberlik hallerinin üst düzeyde yaşandığı savaş dönemlerinin edebi yansıması kabul edilen savaş edebiyatları kimi zaman dedikodu niteliğindeki metinlerin de yardımıyla grup içindeki birlik ve dayanışmaya katkı sağlamaktadır. Dünyada ulus-devletin yaygın siyasi yapı haline dönüşmesiyle söz konusu birlik ve dayanışma “milliyetçilik” ideolojisinin kıstasları referans alınarak oluşturulmaya çalışılır. Böylece milleti hedeflenen amaca ulaştıracak edebi eserler kaleme alınır. Bütün savaş edebiyatları için geçerli olan süreç, tarihi gerçekler göz önüne alındığında dedikodu nitelikli ifadelerin gerçeklerin mi, gerçeklerin abartılı ifadelerinin mi yoksa tamamen uydurma bir gerçekliğin mi aktarımının yapıldığı noktasında farklılıklar sergiler.

Türklerin milli mücadelesi Kurtuluş Savaşı’nda cephe ve cephe gerisinde mücadele edilir. Dolayısıyla Türk milleti tarihinde yeni bir dönem açan, yeni bir Türk devleti kurulması sonucunu veren, Türk milli kurtuluş savaşı olan Kurtuluş Savaşı’nı cephe savaşlarıyla sınırlandırmak yanlıştır. Mondros Mütarekesi ile başlayıp Lozan Barış Antlaşması’yla sona eren ve Milli Mücadele adı verilen dönemde cephedeki savaşların yanı sıra yaşananların edebi eserlerdeki yansımalarının da incelenmesi gerekmektedir. Kurtuluş Savaşı dönemindeki edebi üretimin ana işlevi milli birlik ve dayanışmanın sağlanmasıdır. Bu amaçla yazan yazarlar bilinçli bir entelektüel hareket içindedir. Hem emperyalist güçler ile işbirlikçilerine karşı isyan etme ve direnme hem de yaşananlar temelinde “biz” kimliği ile “öteki” algısı yaratılarak bunu genele yayma gibi ideolojik işlevleri olan eserler Milli Mücadele’yi başarıya ulaştıran etkili unsurlar arasındadır.

Tarihsel arka plan incelendiğinde Kurtuluş Savaşı'nın üç düşman etrafında şekillendiğini söylemek mümkündür. Bu düşmanlar vatani sömürmek ve Türkleri yok etmek isteyen dış düşman, dış düşmanla yapılan işbirliğinden elde edilen çıkarları yitirmemek için her türlü kurtuluş eylemine karşı çıkan iç düşman ve vatanın güçsüz kalması ile işgal edilmesine sebebiyet veren diğer düşmanlardır. Söz konusu düşmanlar 1919-1923 yılları arasında kaleme alınan öykülerde sıklıkla öteki olarak yer almaktadır. Anadolu topraklarını işgal eden Yunanlar, Ermeniler, İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve Amerikalılar genellikle öykülerdeki olumsuz karakterlerdir. Özellikle Kurtuluş Savaşı'nın Yunanlara karşı verilmesi, Yunanlarla sıcak savaş halinde olunması sebepleriyle metinlerde düşman öteki çoğunlukla “Yunan” kimliğine dayandırılmaktadır. İşgalcilerle işbirliği yapan Rum ve Yahudi gibi azınlıklar ile saltanat rejimi “hain” kabul edilmektedir. Çünkü söz konusu gruplar işgal altındaki vatani korumayı değil işgalcilerle işbirliği yapmayı tercih etmektedir. Geçmiş deneyimlerin de etkisinin olduğu anlatıda Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne “ihamet eden” Araplar, Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesine ve yenilmesine neden olan Almanlar ile İttihat ve Terakki yönetimi, geçmişte yaşananlar sebebiyle Ruslar, Avusturyalılar, İspanyollar da öykülerde olumsuz kurgulanan karakterler arasındadır. İstanbul ve Ankara karşılaştırmasının sıklıkla yapıldığı öykülerde yabancı etkisiyle yozlaşan, eski rejim ve yönetimin merkezi konumundaki İstanbul kurtarılması gereken mekândır. Yabancıların çoğunlukta olduğu İstanbul'un Beyoğlu semti de anlatılarda “ötekinin mekânı”dır. Milli Mücadele'nin merkezi seçilen Ankara ise idealize edilmektedir. Türkler için “mağdur edilen güçlü millet” vurgusu öykülerin geneline hâkim olan söylemdir.

İçteki ve dıştaki kamuoyunu yaşayanlar doğrultusunda bilgilendirme amacındaki yazarlar Türk milletine kendi değerlerini hatırlatır, bu değerlerin koruyuculuğunu üstlenir, insanları olası tehdit ve tehlikelere karşı uyarmaya çalışır. Gerçek hayattaki olay, kişi ve kurumlara sıklıkla göndermeler yapılması, anlatılanların gerçekte yaşanıldığına dair notlar düşülmesi öykülerin gerçekçiliğini vurgulamaktadır. İyi ve kötülerin kesin ayrımlarla kurgulandığı öykülerde okuyucu heyecanlandırılmaya çalışılır. Öykülerdeki hâkim unsurun milli bellek ve kimlik oluşumu ile Milli Mücadele'ye destek sağlama olması anlatıların kimi zaman olay merkezli kalmasına yol açar. Aktarılmak istenen açık bir şekilde anlatılmaya çalışıldığı için öykülerin dili sadedir. Böylece 1919-1923 yılları arasında yayımlanan öykülerin, içinde bulunan koşullar, tarihsel arka plan ve ulus-devlet inşa sürecinden bağımsız olmadığı, Milli Mücadele'ye cephe gerisinden destek vermek, milli birlik ve beraberliği sağlamak amacıyla edebi eserlerde dedikodunun işlevsel olarak kullanıldığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

Anderson, Benedict (2011), **Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması**, (Çev. İskender Savaşır), İstanbul: Metis Yayınları.

Adıvar, Halide Edib (2001), “Dağa Çıkan Kurt”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (9-15), İstanbul: Özgür Yayınları.

———, “Zeynebim Zeynebim”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (15-27), İstanbul: Özgür Yayınları.

———, “Efenin Hikâyesi”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (45-53), İstanbul: Özgür Yayınları.

- , “Çakır Beyaz Ayşe”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (53-63), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Duatepe”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (63-9), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Kırmızıtepe”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (69-75), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Aziz’in Karısı”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (75-7), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Fadime Nine ile Kerem Dede”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (77-83), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Vurma Fatma”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (107-17), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Muhlis’in Ağabeyi”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (123-27), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Himmet Çocuk”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (127-35), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “İpek Bayrak”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (183-99), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Ayrılırken”, **Dağa Çıkan Kurt içinde** (203-9), İstanbul: Özgür Yayınları.
- Akpolat, Yıldız (2008), **Türkiye’de Milliyetçiliğin Sosyolojisi**, Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Anderson, Benedict (2011), **Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması**, (Çev. İskender Savaşır), İstanbul: Metis Yayınları.
- Belge, Murat (2013), **Edebiyatta Ermeniler**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beller, Manfred (2007), “Perception, image, imagology”, **Imagology: The Cultural Construction and Literary Representation of National Characters içinde** (3-17), Manfred Beller ve Joep Leersen (Ed.), Amsterdam ve NY: Rodopi.
- Bergmann, Jörg R. (1993), **Discreet Indiscretions: The Social Organisation of Gossip**, New York: Walter de Gruyter.
- Bilgegil, M. Kaya (2009), **Rönesans Çağı Cihan Edebiyatında Türk Takdirkârlığı**, Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Bilici, İbrahim E. (2011), “Oryantalist Seyahatnamelerde Türk İmgesi Üzerine Bir İnceleme: Alexander William Kinglake’in Seyahatnamesi *Eothen* Örneği”, **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, 2, 1-21.
- Bilz, Rudolf (1991) “Kaygı Yaşantısındaki Özne-Merkezcilik”, **Korku ve Kaygı içinde** (108-21), Hoimar von Dittfurth (Ed.), (Çev. Nasuh Barın), İstanbul: Metis Yayınları.
- Campion-Vincent, Veronique (2009), “Introduction”, **Rumor Mills: The Social Impact of Rumor and Legend içinde** (11-4), Gary Alan Fine ve diğerleri (Ed.), New Jersey: Transaction Publishers.
- Crockett, Martha L. (2004), **Gossip**, Author House.
- Çabuklu, Yaşar (2006), “Sözlü Kültürün Bir Parçası Olarak Dedikodu”, **Varlık**, 1186, 26-30.
- (2007), **Toplumsal Kurgular ve Cinsiyetçilik**, İstanbul: Everest Yayınları.

- Çaylı, Emek (2008), “Tahakküm ve Direnişin Aracı Olarak Dedikodu: Türkiye Televizyonlarında Dedikodunun Söylemsel Analizi”, **Kültür ve İletişim** 11, 9-39.
- Emiroğlu, Kudret ve Suavi Aydın (2003), **Antropoloji Sözlüğü**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ersöz, Evrim ve A. Didem Uslu (2005), “Doğu-Batı Karşılaşmasında Çatışma, Karmaşa ve Muhtemel Bir Uzlaşma, **Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi**, 7, 67-86.
- Felski, Rita (2010), **Edebiyat Ne İşe Yarar?**, (Çev. Emine Ayhan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Fine, Gary Alan (2009), “Rumor Matters: An Introductory Essay”, **Rumor Mills: The Social Impact of Rumor and Legend içinde** (1-10), Gary Alan Fine ve diğerleri (Ed.), New Jersey: Transaction Publishers.
- Göka, Erol ve diğerleri (1999), **Önce Söz Vardı: Yorumsamacılık Üzerine Bir Deneme**, Ankara: Vadi Yayınları.
- Gökalp, Ziya (2005), **Yeni Hayat**, İstanbul: Toker Yayınları.
- Göktulga, Fahri Celâl (1973), “Bir Mektup”, **Bütün Hikâyeler, Talâk-ı Selâse – Kına Gecesi – Eldebir Mustafendi – Avur Zavur Kahvesi – Rüzgâr – Portreler içinde** (29-33), Mustafa Baydar (Haz.), İstanbul: Cem Yayınevi.
- , “Salgın”, **Bütün Hikâyeler, Talâk-ı Selâse – Kına Gecesi – Eldebir Mustafendi – Avur Zavur Kahvesi – Rüzgâr – Portreler içinde** (33-7), Mustafa Baydar (Haz.), İstanbul: Cem Yayınevi.
- , “Koltuk”, **Bütün Hikâyeler, Talâk-ı Selâse – Kına Gecesi – Eldebir Mustafendi – Avur Zavur Kahvesi – Rüzgâr – Portreler içinde** (56-61), Mustafa Baydar (Haz.), İstanbul: Cem Yayınevi.
- , “Hayalet”, **Bütün Hikâyeler, Talâk-ı Selâse – Kına Gecesi – Eldebir Mustafendi – Avur Zavur Kahvesi – Rüzgâr – Portreler içinde** (61-7), Mustafa Baydar (Haz.), İstanbul: Cem Yayınevi.
- , “Kadın Sesi”, **Bütün Hikâyeler, Talâk-ı Selâse – Kına Gecesi – Eldebir Mustafendi – Avur Zavur Kahvesi – Rüzgâr – Portreler içinde** (67-73), Mustafa Baydar (Haz.), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Gramsci, Antonio (2011), **Hapishane Defterleri**, (Çev. Adnan Cemgil), İstanbul: Belge Yayınları.
- Gürpınar, Hüseyin Rahmi (1965), “Müslüman Mahallesinde Bu İş Olur Mu?”, **İki Hödüğün Seyahati içinde**, Kemal Bek (Uy.), Ankara: Özgür Yayınları.
- (1971), “İstanbul’un Esareti Günlerinden Bir Hatıra”, **Öldüren Öpücük (Katil Buse) içinde**, Konya: Atlas Kitabevi.
- (2001), “Kadınlar Vaizi”, **Mürebbiye, Hayattan Sayfalar, Kadınlar Vaizi içinde** (261-8), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Aferin Hayrullah”, **Mürebbiye, Hayattan Sayfalar, Kadınlar Vaizi içinde** (275-83), İstanbul: Özgür Yayınları.

- , “Aferin Hayrullah”, **Mürebbiye, Hayattan Sayfalar, Kadınlar Vaizi içinde** (275-83), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Menekşe Kalfa’nın Savunması”, **Mürebbiye, Hayattan Sayfalar, Kadınlar Vaizi içinde** (283-90), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Ada Vapurunda”, **Mürebbiye, Hayattan Sayfalar, Kadınlar Vaizi içinde** (297-305), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım”, **Mürebbiye, Hayattan Sayfalar, Kadınlar Vaizi içinde** (305-12), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Yankesiciler”, **Mürebbiye, Hayattan Sayfalar, Kadınlar Vaizi içinde** (317-24), İstanbul: Özgür Yayınları.
- , “Partici”, **Mürebbiye, Hayattan Sayfalar, Kadınlar Vaizi içinde** (324-29), İstanbul: Özgür Yayınları.
- Güvenç, Bozkurt (2003), **Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Habermas, Jürgen (1991) “Özet”, **Korku ve Kaygı içinde** (122-6), Hoimar von Ditfurth (Ed.), (Çev. Nasuh Barın), İstanbul: Metis Yayınları.
- Hroch, Miroslav (2011), **Avrupa’da Milli Uyanış: Toplumsal Koşulların ve Toplulukların Karşılaştırmalı Analizi**, (Çev. Ayşe Özdemir), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kabbani, Rana (1993), **Avrupa’nın Doğu İmajı**, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kansu, Ceyhun Atuf (1976), “Ulusal Kurtuluş Savaşı Üzerine”, **Türk Dili Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı**, 298, 2-6.
- Kapferer, Jean-Noel (1992), **Dedikodu ve Söylenti: Dünyanın en eski medyası**, (Çev. Işın Gürbüz), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karabağ, İmran (2010), **Dil ve Şiddet: Geçmişten Günümüze Bir Kavram İncelemesi**, İstanbul: İkaros Yayınları.
- Karahan, Firdevs (2005), “Toplumruhbilimsel Betimlemeler ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında ‘Gelinim Olur musun?’ Adlı Yarışmadaki Dedikodu Nitelikli Konuşmalara Yönelik Bir İnceleme”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 22 (1), 125-54.
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (1997), “Bir Aşk Cilvesi”, **Hikâyeler içinde** (103-7), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Masum Katiller”, **Hikâyeler içinde** (107-11), İstanbul: İletişim Yayınları.
- (1999), “Dünya Gözü ile Ahret Sesleri”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (23- 9), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Teslim! Teslim!”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (29-35), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “İssız Köy ve Dilsiz Kız”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (35-41), İstanbul: İletişim Yayınları.

- , “Küçük Neron”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (41-9), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Bir Meczup”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (49-55), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Hem Katil Hem Müttehim”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (55-63), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Utancı”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (69-75), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Hasretten Hasrete”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (75-83), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Muhacir Kerim Ağa”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (89-95), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Katmerli Bir Hıyanet”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (95-101), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Düşmana İltihak”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (101-5), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Köyünü Kaybeden Kadın”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (117-123), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Bir Hastane Koğuşunda”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (133-7), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , “Bir Beyoğlu Dönüşü”, **Milli Savaş Hikâyeleri içinde** (137-42), İstanbul: İletişim Yayınları.
- , **Vatan Yolunda**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karay, Refik Halid (1999), “Yatık Emine” **Memleket Hikâyeleri içinde** (11-39), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- , “Garip Bir Hediye” **Memleket Hikâyeleri içinde** (161-6), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- , “Bir Saldırı” **Memleket Hikâyeleri içinde** (166-70), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Kestelli, Raif Necdet (2011), “Asrî İzdivâc”, **Ziyâ ve Sevdâ: Mensûreler ve Hikâyeler içinde** (46-54), Fatih Arslan (Haz.), Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- , “Dörtlere İtab”, **Ziyâ ve Sevdâ: Mensûreler ve Hikâyeler içinde** (71-3), Fatih Arslan (Haz.), Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- , “Siyah Mektup”, **Ziyâ ve Sevdâ: Mensûreler ve Hikâyeler içinde** (74-79), Fatih Arslan (Haz.), Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- , “Siyah Leke”, **Ziyâ ve Sevdâ: Mensûreler ve Hikâyeler içinde** (80-3), Fatih Arslan (Haz.), Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- , “Büyük Adam”, **Ziyâ ve Sevdâ: Mensûreler ve Hikâyeler içinde** (83-6), Fatih Arslan (Haz.), Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.

- , “İslâhât”, **Ziyâ ve Sevdâ: Mensûreler ve Hikâyeler içinde** (87-91), Fatih Arslan (Haz.), Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- , “Şafak”, **Ziyâ ve Sevdâ: Mensûreler ve Hikâyeler içinde** (91-3), Fatih Arslan (Haz.), Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- , “Şehid Yavruları”, **Ziyâ ve Sevdâ: Mensûreler ve Hikâyeler içinde** (98-101), Fatih Arslan (Haz.), Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Köroğlu, Erol (2004), Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı (1914 - 1918), Propagandanan Milli Birlik İnşasına, İstanbul: İletişim Yayınları.
- (2013), “‘Sahnenin Dışındakiler’i Tamamlamak, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Kurtuluş Savaşı Anlatıları Türü”, **Bilig**, 66, 93-122.
- Kumrular, Özlem (2005), “Kanuni’nin Batı Siyasetinin Bir İzdüşümü Olarak Türk İmajı”, **Dünyada Türk İmgesi içinde** (109-29). Özlem Kumrular (Haz.), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Millas, Herkül (2000), **Türk Romanı ve “Öteki”**: Ulusal Kimlikte Yunan İmajı, İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınevi.
- Mutlu, Erol (1994), **İletişim Sözlüğü**, Ankara: Ark Yayınevi.
- Müftüoğlu, Ahmet Hikmet (2006), “Turhan Nasıl Çıldırdı”, **Çağlayanlar içinde** (81-105), M. Fatih Andı (Haz.), Ankara: Alkım Yayınevi.
- , “Bahar”, **Çağlayanlar içinde** (133-7), M. Fatih Andı (Haz.), Ankara: Alkım Yayınevi.
- , “Bayram”, **Çağlayanlar içinde** (137-41), M. Fatih Andı (Haz.), Ankara: Alkım Yayınevi.
- , “Gözyaşı Çeşmesi”, **Çağlayanlar içinde** (141-5), M. Fatih Andı (Haz.), Ankara: Alkım Yayınevi.
- , “Yakarış”, **Çağlayanlar içinde** (155-7), M. Fatih Andı (Haz.), Ankara: Alkım Yayınevi.
- Ortaylı, İlber (2008), **Tarihimiz ve Biz**, İstanbul: Timaş Yayınları,
- Ömer Seyfettin (2007a), “Devletin Menfaati Uğruna”, **Hikâyeler 3 içinde** (158-66), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Antiseptik”, **Hikâyeler 3 içinde** (174-8), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Türbe”, **Hikâyeler 3 içinde** (209-16), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Beynamaz”, **Hikâyeler 3 içinde** (240-53), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Yalnız Efe”, **Hikâyeler 3 içinde** (285-321), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Keramet”, **Hikâyeler 3 içinde** (350-2), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.

- , “Yüksek Ökçeler”, **Hikâyeler 3 içinde** (353-6), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- (2007b), “Gizli Mabet”, **Hikâyeler 4 içinde** (18-27), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “İlk Düşen Ak”, **Hikâyeler 4 içinde** (27-36), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Birdenbire”, **Hikâyeler 4 içinde** (40-6), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Hürriyete Layık Bir Kahraman”, **Hikâyeler 4 içinde** (47-92), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Çirkinliğin Esrarı”, **Hikâyeler 4 içinde** (93-101), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Asilzadeler”, **Hikâyeler 4 içinde** (163-92), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Bilgi Bucağında”, **Hikâyeler 4 içinde** (193-225), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Açık Hava Mektebi”, **Hikâyeler 4 içinde** (249-81), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “İnat”, **Hikâyeler 4 içinde** (347-53), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- , “Bir Çocuk Aleko”, **Hikâyeler 4 içinde** (354-74), Hülya Argunşah (Haz.), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Önal, Mehmet (2012), **Edebiyat Sanatı**, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Parla, Jale (2001), “Oryantalizm ve Hayali Doğu”, **Atlas Dergisi**, 96, <http://ibnularabi.blogcu.com/oryantalizm-ve-hayali-dogu/1811596>, (05.07.2013).
- (2005), **Efendilik, Şarkiyatçılık, Kölelik**, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Safa, Peyami (1966), **Gençliğimiz**, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Said, Edward W. (1999), **Şarkiyatçılık: Batı'nın Şark Anlayışları**, (Çev. Berna Ülner), İstanbul: Metis Yayınları.
- Schaefer, Andrea (2002), **The Phenomenon of Gossip in 'Pride and Prejudice'**, Norderstedt, Grin Verlag.
- Serdaroğlu, Ahmet (1963), “Gıybet=Çekiştirme I”, **Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi**, 2 (12), 7-9.
- (1964), “Gıybet=Çekiştirme II”, **Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi**, 3 (2/3), 56-9.
- Servantie, Alain (2005), “Batılıların Gözünde Türk İmajının Geçirdiği Değişimler: Cehennem Teolojisinden Demokrasi Derslerine”, **Dünyada Türk İmgesi içinde** (27-87). Özlem Kumrular (Haz.), İstanbul: Kitap Yayınevi.

- Sevinç, Canan (2009), “Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk Romanında Milli Mücadele”, **Turkish Studies**, 4 (1-II), 2011-39.
- Shermer Michael (2007), **İyilik ve Kötülüğün Bilimi**, (Çev. Sinem Gül), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Tavukçu, Orhan Kemal (2007), “Edebi Metinler Işığında Doğu Kültürlerinin Batıya Etkileri ve Batıda Türk İmgesi”, **Turkish Studies**, 2 (4): 750-62.
- Tılıç, İ. Doğan (2010),”Türk Medyasında Yunanistan: Resmi Politikaların İzdüşümünde ‘Öteki’likten ‘Biz’e”, **Sözde Masum Milliyetçilik içinde** (201-21), Herkül Millas (Ed.), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Tosun, Necip (2000), “Modern Öykü ve Gerçekçilik”, **Hece Türk Öykücülüğü Özel Sayısı**, 46/47, 157-61.
- Türkçe Sözlük (2005), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ulağlı, Serhat (2006), **İmgebilim: “Öteki”nin Bilimine Giriş**, Ankara: Sinemis Yayınları.
- Umunç, Himmet (2013), “Doğu ve Ötekilik: İngiliz Seyahatnamelerinde Türk Kimliği Lady Montagu ve Richard Chandler”, **Bilig**, 66: 297-314.
- Yalçın, Durmuş ve diğerleri (2004), **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I**, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Yalçın, Hüseyin Cahit (1943), “Niçin Aldatırlarmış?”, **Niçin Aldatırlarmış... içinde** (5- 24), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- , “Tarih Bir Tekerrürdür...”, **Niçin Aldatırlarmış... içinde** (35-46), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- , “Hususi Salonda”, **Niçin Aldatırlarmış... içinde** (60-8), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- , “Karanlıkta”, **Niçin Aldatırlarmış... içinde** (68-71), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- , “Tecrube”, **Niçin Aldatırlarmış... içinde** (71-80), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- , “Sus”, **Niçin Aldatırlarmış... içinde** (80-1), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- , “Salvator Kalesinde Bir Gece”, **Niçin Aldatırlarmış... içinde** (82-95), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- , “Kurban”, **Niçin Aldatırlarmış... içinde** (110-1), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- , “Bir Mektup”, **Niçin Aldatırlarmış... içinde** (112-25), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.
- , “Harp Meydanı”, **Niçin Aldatırlarmış... içinde** (125-6), İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi.